

Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları

Rifat ORTAÇ*

ABSTRACT:

Education which is the process that makes people appropriate to social structure is important for all societies for their social and economic improvements. Because of education both social and economic dimensions are often provided and controlled by governments. Recently knowledge is accepted as the basic power and individuals are accepted as human capital, therefore the importance of education rises rapidly. The basic principle of being a knowledge society is providing knowledge. For providing knowledge, it is necessary to invest in education. Especially in developing countries, the sources for education spending should be provided by governments.

In this paper the level of education spending will be examined and its trend will be tried to bring into light.

Giriş

Bireyin toplumsal yapıya uygun olarak yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasını hedef alan bir süreç olan eğitim, toplumların sosyal ve iktisadi yönden gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.

Eğitim bireylere yönelik olarak yapılmakla beraber toplumsal yönü daha ağır basmaktadır. Durkheim'a göre eğitim; toplumsal ve fiziki çevrenin insan üzerinde meydana getirdiği etkilerken, Kant'a göre eğitim insanın mükemmelleştirilmesidir. H.Spencer ve Herbot'a göre ise eğitim, insan hayatının ve toplum hayatının iyileştirmesine yönelik etkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır(Bulurman, 2003:1). Düşünürlerden bir kısmı eğitimi sadece bireysel yönden tanımlamaya çalışırken, bazıları da eğitimi bireye bağlamakla beraber toplumsal yaşantının iyileştirilmesine yönelik faaliyetler olarak tanımlamaktadır.

Eğitimin hem bireysel, hem sosyal hem de iktisadi boyutunun olması, bu tür faaliyetlerin kamu tarafından üretilmesine ve kontrol edilmesine neden olmaktadır. Bilginin temel güç, eğitilmiş insanın beşeri sermaye olarak kabul edildiği günümüz ekonomik anlayışında eğitimin önemi daha da artmıştır. Bilgi toplumu olmanın temel prensibi bilginin üretilmesidir. Bilgi üretiminin olması için de, eğitim alanında önemli miktarda yatırım yapılması gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, eğitim için ihtiyaç duyulan büyük kaynaklar devlet tarafından sağlanmak zorundadır.

Yarı kamusal mal ve hizmet olan eğitim faaliyetleri sonucunda yaratılan faydalardan, bireyler yararlanmakla beraber toplumsal yarar da sağlanmaktadır. Bireyleri hizmetin yararından mahrum bırakmak mümkün olmamakla beraber, bu hizmetin etkin olarak yerine getirilmemesi halinde de toplumsal maliyetler artmaktadır.

Bu çalışmamızda eğitim sistemine yönelik yasal düzenlemelerin tartışıldığı Cumhuriyetimizin 80. yılında eğitim harcamalarının geldiği seviyeyi belirlemeye çalışacağız. Eğitim sisteminin iyi kurulmuş olması, hukuki yapısının geliştirilmiş olması

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü

önemli olmakla beraber, iyi kurulmuş bir eğitim sistemini yeterli mali kaynaklarla desteklemediğiniz sürece bir anlam ifade etmeyecektir.

I. Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi

Kamu sektörü tarafından üretilen mal ve hizmetler üç gruba ayrılmaktadır. Kamu sektöründe üretilen tam kamusal mal ve hizmetler nitelikleri gereği ücretsiz olarak sunulurlarken, eğitim hizmetlerinin de içinde bulunduğu yarı kamusal mal ve hizmetlerden fayda elde edenler yararlanma karşılığında belli bir bedel ödeyebilmektedirler. Ödenecek bedel malın piyasa fiyatı değil, siyasi otorite tarafından belirlenen bir değerdir. Bu değer, marjinal maliyetin altında da olabilir (Nadaroğlu, 1999:41). Bu mal ve hizmetlerin faydalarından yararlanmada bir bedelin alınıp alınmayacağı, alınacaksa seviyesinin ne olacağı, toplumların sosyal ve iktisadi gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermektedir. Eğitim ve gelir seviyesinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde eğitim hizmetleri ücretsiz olarak sunulabilmektedir. Ücret alınmaması veya bedelin marjinal maliyetin altında tutulması halinde finansman vergilerle sağlanacaktır. Ancak vergi ile finansmanda toplum tarafından katlanılan maliyet, her zaman, eğitim hizmetlerinden ücret karşılığı yararlanılması nedeniyle ortaya çıkacak olan toplumsal maliyetten düşük olacaktır.

Eğitim hizmetleri için yapılan harcamalar; gelirin yeniden dağılımında bir araç olması, iktisadi büyüme, kalkınma ve ekonomik istikrarın sağlanmasında fonksiyon üstlenmesi nedeniyle yatırım harcaması olarak da nitelendirilebilir (Mutlu, 1998:237). Ancak eğitim harcamaları, sağladığı kısa süreli faydalar nedeniyle de tüketim harcaması olarak nitelendirilmektedir (Aslan, 2002:2). Bu nedenle, eğitim hizmetlerinin uzun yıllar kamu sektöründe mi, yoksa özel sektör tarafından mı üretilmesi gerektiği tartışma konusu olmuştur. Bu problemin tartışılmasında kullanılacak ölçüler özel ve sosyal getiri oranlarıdır(Mutlu, 1998:20).

Özel getiri oranı; yaratılan faydaları ve maliyetleri bireysel yönden belirlemek için kullanılmaktadır. Oysa sosyal getiri oranı; elde edilen toplumsal fayda ile toplumsal maliyetleri karşılaştırmaktadır. Bu oranlara ilişkin olarak çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda, ilk ve orta öğretimde sosyal getiri oranının, yüksek öğretimde ise özel getiri oranının ağır bastığını gösterir sonuçlar ortaya çıkmıştır (Psacharopoulos, 1985:20). Bunun anlamı yüksek öğretimde bireysel faydanın ağır bastığı ve bu nedenle de bireylerin maliyetlere katılmalarında fiyatlandırma politikasının yaratacağı toplumsal maliyetlerin orta öğretime göre daha düşük olduğudur. Ancak yüksek öğretimde de bu kararın verilebilmesi için, ülkenin sosyo-ekonomik yapısının fiyatlandırmaya uygun olması gerekir.

Eğitim hizmetlerinin yapısından kaynaklanan bu özellik nedeniyle, hizmetin toplumdaki gelecek bütün talepleri karşılayacak düzeyde kamu sektöründe üretilmesi zorunludur. Çünkü eğitim düzeyinin yükselmesi, iktisadi büyüme ve kalkınmayı artırarak milli gelirinde aynı yönde gelişimini sağlayacaktır. Ancak özel sektörün de başta yüksek öğre-

tim olmak üzere eğitim hizmeti arz etmesi, eğitim hizmetinin niteliğinin yükseltilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

II. Eğitim Harcamalarının İktisadi ve Sosyal Etkileri

İktisadi gelişmenin sabit bir değere göre belirlenmesinin mümkün olmaması nedeniyle, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde çok sayıda kriter kullanılmaktadır. Bu ölçüler içerisinde en önde geleni, kişi başına düşen milli gelirdir. Söz konusu ölçüt, hesaplama farklılıklarına ve gelirin nitelik farklılığına karşın yaygın olarak kullanılan gelişmişlik ölçülerinden biridir. Gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde kullanılan diğer bir ölçü de, kişi başına düşen eğitim, sağlık ve adalet harcamaları gibi harcamaların büyüklüğüdür. Kişi başına düşen eğitim ve sağlık harcamaları ve bu harcamalara bağlı olarak kişi başına düşen öğretmen ve sağlık personeli sayıları, gelişmişlik göstergesi olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde iktisadi kalkınmanın temelini beşeri kalkınma oluşturmaktadır. Beşeri kalkınma ise, bilgi toplumuna geçmekle sağlanmaktadır. Beşeri kalkınmanın bir çok göstergesi olmasına karşın uzun ve sağlıklı yaşam, bilgi edinmek ve eğitim düzeyi ile asgari geçim standardı temel göstergeler olarak kabul edilmektedir (Yumuşak ve Tuna, 2003:2).

Bilgi toplumu öncesi, üretimde kullanılan fiziki değerler sermaye olarak kabul edilmiştir. Bilgi üretiminin, beşeri sermayenin ve teknolojik gelişimin önem kazandığı bilgi toplumunda, fiziki sermayenin ve doğal kaynakların önemi giderek azalmakta, buna karşın bilgi ve beşeri sermayenin önemi artmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı, ülkelerin gelişmişlik düzeyini ölçmek için Beşeri Kalkınma İndeksi hazırlamıştır. İndekte, yaşam süresi, kişi başına düşen GSYİH, okur yazarlık oranı ve okullaşma oranı olmak üzere dört kriter kullanılmaktadır. Kriterlerden ikisi (okur yazarlık oranı ile okullaşma oranı) eğitimle ilgilidir. Diğer iki kriterden biri sağlıkla, diğeri de ekonomiyle ilgilidir. Eğitim, milli geliri de artırdığı dikkate alındığında, beşeri kalkınmada önemli bir yere sahiptir (Yumuşak ve Tuna, 2003:3).

Beşeri Kalkınma İndeksinde 0.800' ün üzerinde değer alan ülkeler, yüksek beşeri kalkınma grubuna, 0.800 - 0.500 arasındaki ülkeler, orta beşeri kalkınma grubuna ve 0.500 altında olan ülkeler ise, beşeri sermaye bakımından gelişmemiş ülkeler grubuna girmektedir. 2000 yılı itibarıyla 46 ülke yüksek beşeri kalkınma grubunda ve 93 ülke orta seviyede beşeri kalkınma sağlamış ülke grubuna girmektedir. 34 ülke de, beşeri sermaye bakımından gelişmemiş ülke kategorisindedir (Yumuşak ve Tuna, 2003:2).

Türkiye'nin Beşeri Kalkınma İndeksinde aldığı değer 2000 yılı itibarıyla 0.732' dir. Bu değerle orta beşeri sermaye grubuna girmektedir. Ülkemizin beşeri sermaye değeri,

1992 yılından 1995 yılına kadar artarken, 1997 yılından itibaren azalma eğilimindedir (Tablo 3). Eğitime önem vererek okullaşma ve okur yazarlık oranını yükselten ülkeler, beşeri kalkınma indeksinde ilk sıraları almaktadır (Tablo 4). Türkiye eğitim indeksine göre, beşeri sermayesi gelişmemiş ülkeler kategorisindedir.

Gelir dağılımı ile beşeri Kalkınma İndeksinin önemli bir kısmını oluşturan eğitim arasında güçlü bir etkileşim söz konusudur. Gelir dağılımı eğitim seviyesini, eğitim de gelir dağılımını etkilemektedir. Eğitim harcamaları kişisel gelirleri artırmakta, kişisel gelirlerin artması da diğer sektörleri etkilemektedir. Bu etkiler dolaysız olabileceği gibi toplumsal, siyasi ve demografik faktörler aracılığıyla dolaylı yollardan da gerçekleşebilmektedir.

III. Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri

Eğitim harcamaları, kamu sektörü tarafından gerçekleştirilen en önemli sosyal harcamalardandır. Bir çok gelişmiş ülkenin bütçesi incelendiğinde savunma harcamalarından sonra ikinci sırada eğitim harcamalarının yer aldığı görülür. Bunun nedeni daha önce de belirttiğimiz gibi, eğitim faaliyetinin diğer alanların temel yapısını oluşturması ve iktisadi büyüme ve kalkınmanın belirleyici unsurunu oluşturmasıdır (Mutlu, 1998:249).

Ülkemizde Cumhuriyetin 80. yılında eğitim harcamalarının ulaştığı seviyeyi belirleyebilmek için, öncelikle eğitim harcamalarının GSMH içindeki payı ile konsolide bütçe harcamaları içerisindeki yerini belirlemek gerekir. Ancak eğitim harcamaları analizinin doğru yapılabilmesi için, bu belirlemelere ilave olarak eğitim harcamalarının bileşenini de dikkate almak gerekmektedir. Tablo 1, eğitim harcamalarının 1990'dan bu yana GSMH ve konsolide bütçe harcamaları içindeki payını göstermektedir.

TABLO 1: Eğitim Harcamalarının GSMH ve Konsolide Bütçe Harcamaları İçindeki Payı

YILLAR	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Eğitim Harc./GSMH	3,08	3,43	3,84	3,84	2,95	2,54	2,99	3,09	3,41	4,01	3,54	3,77	3,53
Eğitim Harc./Kons. Bütçe Harc.	17,88	16,43	18,82	15,1	12	11	10,9	10,9	11,3	11	9	8	8

KAYNAK: "T.C.Maliye Bakanlığı 2003 Yılı Bütçe Gerekçesi", <http://www.bumko.gov.tr/WEB/gerekce%202003/icindek-ile.htm> ve <http://dpt.gov.tr> adresinde yer alan bilgilerden yararlanılarak düzenlenmiştir

Tablo 1'de eğitim harcamalarının GSMH içindeki payları yer almaktadır. 1990 yılında eğitim harcamalarının GSMH içerisindeki payında bir gerileme olmasına karşın 1991, 1992 ve 1993 yıllarında söz konusu harcamalarda önemli bir artış gözlemlenmektedir. Ancak 1992 ve 1993 yılında gözlemlenen artışın temel nedeni, bu dönemde ülkemizde çok sayıda yeni üniversitenin açılmış olmasıdır. Harcamalardaki artış, eğitim için yapılan yatırım harcamalarından kaynaklanmaktadır. Gerçekte eğitim harcamalarında

bir artış varmış gibi gözükmesine rağmen, üniversite sayısındaki ve öğrenci sayısındaki artış dikkate alındığında bir artışın olmadığı, gerçekte eğitim harcamalarının daha da yetersiz hale geldiğini söylemek mümkündür.

Ülkemizde 1923 yılında 361.500 öğrenci öğretim görürken, bu sayı 44 kat artarak 2001 yılında 16 milyon olmuştur (MEB İstatistikleri, <http://www.meb.gov.tr>). 1994 yılından itibaren eğitim harcamalarının GSMH içerisindeki payı, 1990 yılındaki seviyesinin de altına inerek 1996 yılında % 2.99 gibi bir orana düşmüştür. Bu azalmanın sebebi, 1994 yılında yaşanan ekonomik krizdir. Ekonomik krizden çıkmak amacıyla oluşturulan maliye politikasının temelini yüksek faizle kısa vadeli borçlanma politikası oluşturmuştur. 1998 - 1999 yıllarında ekonomik krizin etkisinin azalması nedeniyle eğitim harcamalarının GSMH içindeki payında az da olsa artışlar sağlanmıştır. Ancak 2000 yılında başlayan yeni ekonomik krizle birlikte borçlanma ve yüksek faiz politikasına devam edilmesi nedeniyle transfer harcamalarının GSMH içindeki payı artarken, eğitim harcaması göreceli olarak azalmıştır.

Eğitim harcamalarının gelişiminin irdelenmesinde yararlanılan ikinci kriter, eğitim harcamalarının konsolide bütçe içerisindeki gelişimidir. Eğitim harcamalarının konsolide bütçe içerisindeki paylarının istikrarlı bir gelişim göstermediğini söylemek mümkündür. 1990 - 1992 yılları hariç olmak üzere, eğitim harcamaları çok küçük dalgalanmalara karşın azalma eğilimi içerisindedir. 1997 - 1998 yıllarında eğitim harcamalarının hem GSMH içerisindeki payında hem de konsolide bütçe içerisindeki payında önceki yıllara göre artış vardır (Tablo 1). Bu artışın nedeni, belirtilen dönemde Türkiye'de temel eğitimin sekiz yıla çıkartılmış olması ve projenin Dünya Bankası kredileriyle desteklenmesidir. 2002 yılı itibarıyla eğitim harcamalarının konsolide bütçe içerisindeki payı % 8'dir. Konsolide bütçe içerisinde eğitim harcamalarının payı düşüktür. Yaşanan ekonomik krizlerden ekonomiyi çıkarmak için hazırlanan maliye politikalarında, kamu tasarruf politikası ön plana çıkartılarak mali disiplinin sağlanması hedeflenmiştir. Güçlü ekonomiye geçiş politikasının temelini bu iki kavram oluşturmuştur. Maliye politikasının temel hedefi, tasarruf ve mali disiplin politikasıyla birincil fazla oluşturmak olmuştur. Yüksek faiz ödemeleri ve savunma harcamaları, personel giderleri gibi zorunlu harcamalar dikkate alındığında bütçe esnekliğinin kalmadığı görülmektedir. Böyle bir yapı içerisinde birincil fazla yaratmak amacıyla kamu harcamalarında tasarruf sağlanması, bütçede yer alan sosyal harcamaların kısılmasıyla sağlanmıştır. Bu uygulamayla zaten yetersiz olan eğitim ve sağlık hizmetleri durma noktasına gelmiştir. Faaliyetlerin sürdürülmesi büyük ölçüde kamu vakıflarından sağlanan fonlarla yürütülmektedir. Vakıfların ise gelir kaynaklarını kamu hizmetinden yararlananlardan aldıkları zorunlu-bağışlar oluşturmaktadır.

Eğitim harcamalarındaki gelişimin analizi için gerekli olan üçüncü kriter, bütçe harcamalarının ekonomik analizinin yapılarak eğitim harcamalarının yapısının belirlenmemesidir. Tablo 2, 1990'dan bu yana ekonomik ayırma göre eğitim harcamalarının dağılımını göstermektedir.

TABLO 2: Ekonomik Ayırma Göre Eğitim Harcamalarının Dağılımını (Milyar TL)

Yıllar	Personel Harc.	D.Cari Harc.	Yatırım Harc.	Toplam Eğitim Harc.	Pers. Harc./Topl. Eğt. Harc.	D.Cari Harc./Topl. Eğt. Harc.	Yatırım Harc./Topl. Eğt.Harc.
1990	10.274	536	1.414	12.224	84,05	4,38	11,57
1991	18.305	995	2.459	21.759	84,13	4,57	11,30
1992	35.600	1.710	5.119	42.429	83,90	4,03	12,06
1993	64.159	3.362	9.267	76.788	83,55	4,38	12,07
1994	96.656	5.786	12.365	114.807	84,19	5,04	10,77
1995	166.796	11.425	21.539	199.760	83,50	5,72	10,78
1996	347.304	25.361	74.514	447.179	77,67	5,67	16,66
1997	706.084	51.561	151.491	909.136	77,67	5,67	16,66
1998	1.410.469	98.743	314.825	1.824.037	77,33	5,41	17,26
1999	2.474.734	152.480	513.140	3.140.354	78,80	4,86	16,34
2000	3.485.693	237.208	720.161	4.443.062	78,45	5,34	16,21
2001	5.313.805	358.589	975.188	6.647.582	79,94	5,39	14,67
2002	7.522.208	512.695	1.617.120	9.652.023	77,93	5,31	16,75

KAYNAK: "T.C.Maliye Bakanlığı 2003 Yılı Bütçe Gerekçesi", <http://www.bumko.gov.tr/WEB/gerekece%202003/icindek-ile.htm> ve <http://dpt.gov.tr> adresinde yer alan bilgilerden yararlanılarak düzenlenmiştir

Eğitim harcamalarının ekonomik tasnife göre dağılımı incelendiğinde, harcamalar içinde en yüksek payı personel harcamalarının aldığı görülmektedir. Ancak eğitim harcamaları içerisinde personel harcamalarının payı, 1991 yılından itibaren azalma eğilimi içerisine girmiştir. Eğitim harcamaları içerisinde personele yönelik harcamalar izlenen düşük ücret politikasının sonucu olarak azalırken, diğer taraftan da öğretmen sayısında artış gözlemlenmektedir. Ülkemizde 1923 yılında 12.200 öğretmen görev yapmakta iken 2001 yılında öğretmen sayısı 578.800 olmuştur (MEB İstatistikler, <http://www.meb.gov.tr>). Bu iki gelişim birlikte değerlendirildiğinde eğitimde kişi başına personel harcamasının önemli ölçüde azaldığı gözlemlenmektedir.

Eğitim harcamaları içerisinde "Diğer Carilerin" aldığı pay, 1990 yılına kadar olan dönemde % 3 civarında değişirken, 1991 yılından itibaren artmış ve 1993 yılında % 4,38 oranıyla en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Mutlu, 1998:249). Söz konusu oran izleyen yıllarda da artışını sürdürerek 2002 yılında % 4.31 oranına yükselmiştir.

Eğitimin harcamaları içerisinde yatırım harcamalarının payı 1987 yılında % 6 iken, 1990'lı yılların ilk yarısında ortalama olarak %11 olmuştur. Ancak bu oran 1996 yılında %16,66'ya ulaşmıştır. Bu gelişmenin en önemli sebebi, bu dönemde bir çok yeni üniversitenin kurulmuş olmasıdır. Söz konusu oran 1997'de yine %16.66 ve 1998'de ise %17,26 olarak gerçekleşmiştir. Yatırım harcamaları içerisinde eğitim yatırımlarının son yıllarda artmasının temel nedeni, sekiz yıllık temel eğitim uygulaması için Dünya

Bankası'ndan sağlanan kredilerle gerçekleştirilen yatırımlardır. Ancak 1999 yılından itibaren uygulanan kamu tasarruf politikalarının sonucunda eğitim yatırımları tekrar azalma eğilimine geçmiştir.

Belirtilen harcama miktarları ile Birleşmiş Milletler Örgütü beşeri kalkınma indeksinde 103'üncü sıradaki yerimizden daha üstlere doğru tırmanmamız mümkün değildir. Yetişkinlerdeki okur-yazar oranını % 84'den OECD ortalaması olan %99'lara çıkartmak, okullaşma oranını % 62'lerden % 90'lar seviyesine getirmek için eğitime ayrılan payın en az iki kat artırılması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerin eğitim harcamalarının önemli bir bölümünün bilgi üretimine yönelik olduğu dikkate alındığında, eğitim harcamalarını artırmanın ne kadar önemli ve acil olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Sonuç

Eğitimin içinde bulunduğu sorunların çözümü için ayrılan kaynaklar yeterli düzeyde değildir. Gelir seviyesinin düşük ve gelir dağılımının son derece bozuk olduğu ülkemizde, kamu sektöründen eğitime ayrılacak kaynaklar büyük önem arz etmektedir. Ancak cumhuriyetin ilk on yılı hariç diğer dönemlerde eğitime gereken önem verilmemiştir. Cumhuriyet dönemi içerisinde eğitime ayrılan kaynaklar giderek azalmış, kaynak yaratma tartışmalarının yerini sistem tartışmaları almıştır. Bu gelişme ekonomik sebeplerle sınırlı kaynak tahsisi yapılan eğitim sektöründe kamu tarafından tahsis edilen kaynakların da etkisizleşmesine neden olmuştur. Seksen yıllık bir cumhuriyet döneminde ülkemizin eğitim sorununun çözülmemiş olması ülke kalkınması önündeki en büyük engeldir.

Bilgi çağında ülkelerin iktisadi ve sosyal yönden kalkınmalarında fiziki sermaye kadar beşeri sermaye de önemli rol üstlenmektedir. Beşeri sermayenin istenilen seviyelerde olması, iş gücü verimliliğini artıracak ve üretim maliyetlerini azaltacaktır. Beşeri sermayede belli seviyelere kadar artışlar ekonomide küçük gelişmeleri beraberinde getirirken, belli bir noktadan sonra gerçekleşen artışlar ekonomide önemli gelişmeler neden olmaktadır(Güloğlu, 2003:2). Eşit etkisi olarak nitelendirilen bu etkinin sağlanabilmesi için ülkemizde daha fazla kamusal kaynağın bu alana aktarılması gerekmektedir.

Sanayileşmeye çalışan bir ülke olarak, gelişmiş ülkeler seviyesine gelmemizin tek yolu beşeri sermaye yatırımlarının artırılmasıdır. Kamu kaynakları uzun dönem gelişme stratejilerine yönlendirilmelidir.

TABLO 3: Türkiye'nin Beşeri Kalkınma Göstergeleri ve Yıllar İtibarıyla Gelişimi

TÜRKİYE	Ortalama Yaşam Süresi (yıl)	Yetişkin Okuryazarlık Oranı (%)	Okullaşma Oranı (%)	Kişi Başına Düşen Gerçek GSYİH (SAGP\$)	Kişi Başına Düşen Düzeltilmiş Gerçek GSYİH (SAGP\$)	Ortalama Yaşam İndeksi	Eğitim İndeksi	GSYİH İndeksi	Beşeri Kalkınma İndeksi	(Dünya) sıralama
1992	65,1	80,7	3,6*	4002	4002	***	0,55**	***	0,674	71
1994	66,7	81,9	3,6*	4840	4840	***	0,82**	***	0,739	68
1995	66,5	80,5	61	5230	5141	0,69	0,74	0,94	0,792	66
1997	68,2	81,5	63	5193	***	***	***	***	0,772	74
1998	68,5	82,3	60	5516	***	0,72	0,75	0,87	0,782	69
1999	69,0	83,2	61	6350	***	0,73	0,76	0,69	0,728	86
2000	69,3	84,0	61	6422	***	0,74	0,76	0,69	0,732	85

KAYNAK: UNDP, 1992-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000, İbrahim Güran YUMUŞAK-Yusuf TUNA, - "Kalkınmışlık Göstergesi Olarak Beşeri Kalkınma İndeksi Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", http://www.ceterisparibus.net/arsiv/igy_tuna.doc, 9

*Ortalama eğitim yılı **Okuryazarlık indeksi *** Hesaplanmamış **** Ulaşılamadı

TABLO 4: Beşeri Kalkınma İndeksi ve Bazı Ülkelerin Aldığı Değerler (2000)

Ülke ve Sıralama	Ortalama Yaşam Süresi (yıl) 1998	Yetişkin Okuryazarlık Oranı (%) 1998	Okullaşma Oranı (%) 1998	Kişi Başına Düşen Gerçek GSYİH (SAGP\$) 1998	Ortalama Yaşam İndeksi	Eğitim İndeksi	GSYİH İndeksi	Beşeri Kalkınma İndeksi	A'
1 Kanada	79,1	99	100	23582	0,90	0,99	0,91	0,935	8
2 Norveç	78,3	99	97	26342	0,89	0,95	0,98	0,934	1
3 ABD	76,8	99	94	29605	0,86	0,97	0,95	0,929	-1
4 Avustralya	78,3	99	114	22452	0,89	0,99	0,90	0,929	9
5 İzlanda	79,1	99	89	25110	0,90	0,96	0,92	0,927	1
6 İsveç	78,7	99	102	20659	0,90	0,99	0,89	0,926	15
7 Belçika	77,3	99	106	23223	0,87	0,99	0,91	0,925	4
8 Hollanda	78,0	99	99	22176	0,88	0,99	0,90	0,925	6
9 Japonya	80,0	99	85	23157	0,92	0,94	0,91	0,924	1
10 İngiltere	77,3	99	105	20336	0,87	0,99	0,89	0,918	13
20 Y. Zelanda	77,1	99	96	17288	0,87	0,98	0,86	0,903	7
30 Barbados	76,5	97	80	12001	0,86	0,91	0,80	0,858	9
40 Slovakya	73,1	99	75	9699	0,80	0,91	0,76	0,825	5
50 Trinidad	74,0	93	66	7485	0,82	0,84	0,72	0,793	5
60 Bulgaristan	71,3	98	73	4809	0,77	0,90	0,65	0,772	19
75 S. Arabistan	71,7	75	57	10158	0,78	0,69	0,77	0,747	-32
85 Türkiye	69,3	84	61	6422	0,74	0,76	0,69	0,732	-24
100	65,7	98	72	2559	0,68	0,89	0,54	0,704	14
Türkmenistan									
120 Guatemala	64,4	67	47	3505	0,66	0,61	0,59	0,619	-24
140 Lao	53,7	46	57	1734	0,48	0,50	0,48	0,484	-9
160 Angola	47,0	42	25	1821	0,37	0,36	0,48	0,405	-34
174 Sierra Leone	37,9	31	24	458	0,22	0,29	0,25	0,252	0
Gel. olan ülkeler	64,7	72,3	60	3270	0,66	0,68	0,58	0,642	-
OECD	76,4	97,4	96	20357	0,86	0,94	0,89	0,893	-
Dünya	66,9	78,8	64	6,526	0,70	0,74	0,70	0,712	-

KAYNAK: UNDP, 2000:157-160. İbrahim Güran YUMUŞAK-Yusuf TUNA, - "Kalkınmışlık Göstergesi Olarak Beşeri Kalkınma İndeksi Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", http://www.ceterisparibus.net/arsiv/igy_tuna.doc, 8

KAYNAKLAR

ASLAN, Hanifi M. "Eğitimin Finansmanın Ekonomi Politikası ve Yüksek Öğretimde Adil ve Etkin Finansman Politikaları", Liberal Düşünce Dergisi, Güz 2002.

BULURMAN, Banu. "Enformasyon Toplumu ve EĞİTİM", <http://www.ceterisparibus.net>, 14.09.2003.

GÜLOĞLU, Bülent. "Ekonomik Büyüme ve İnsani Kalkınma: Panel Veriler Ekonometrisi Neler Getiriyor?", <http://www.adnanmenderes.edu.tr>, 16.09.2003.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İSTATİSTİKLERİ, <http://www.meb.gov.tr>, 20.09.2003.

MUTLU, Ayşegül. "Türkiye'de Konsolide Bütçe Harcamalarının Değerlendirilmesi 1981-1985", Türkiye' Kamu Ekonomisi ve Mali Kriz, XII. Türkiye Maliye Sempozyumu, 15-17 Mayıs 1997, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye

Bölümü, Maliye Araştırma Merkezi Yayını No 83, İstanbul 1998.

NADAROĞLU, Halil. Kamu Maliyesi Teorisi, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999.

PSACHAROPOULOS, Woodhall. Education for Development: An Analysis of Investment Choices, 1985.

T.C. MALİYE BAKANLIĞI 2003 YILI BÜTÇE GEREKÇESİ,
<http://www.bumko.gov.tr/WEB/gerekce%202003/icindekile.htm>

YUMUŞAK, Güran İ. "Kalkınmışlık Göstergesi Olarak Beşeri Kalkınma İndeksi ve Türkiye Üzerine Değerlendirme", <http://www.ceterisparibus.net>, 23.09.2003.